Pensant Freire: context i política

marina aparicio barberán

Llavors, la qüestió de l'Escola no és tant la de preguntar: si un contingut nou va a canviar les coses, sinó que hi ha que fer una reformulació des del començament. Però tota aquesta reformulació, que demanda un origen, troba que el punt de partida està al poder. Si tu no tens poder, tu no fas això en l'àmbit de la teua casa.

Paulo Freire [1]

En el model liberal, el temps sempre és diners; nosaltres plantegem que el temps és vida. (...) Vam entendre que estàvem colonitzades per la lògica neoliberal d'ocupació del temps i per la ficció patriarcal de la disponibilitat total i de l'absència d'altres responsabilitats. Reinventar les institucions passa, per tant, per reinventar les lògiques que ens mouen a qui formem part d'elles.

Laura Gómez Hernández [2]

Estem vivint una època en la que els fonaments de govern i el mateix concepte –i també les pràctiques- de la democràcia liberal estan en crisi, una època on la distància entre política i societat s'ha anat acotant com a conseqüència del creixement d'aquesta distància –i també de la desconfiança- entre representants i representats, entre representants i societat; una desconnexió que ha donat pas al qüestionament de la delegació de poder que la ciutadania fa cada quatre anys, i que ja no està disposada a cedir de la mateixa manera com hem pogut observar reflectit als diferents moviments ciutadans específics i/o generals com per exemple el *15M* o *moviment dels indignats*, el *moviment Occupy*, el *15O*–amb mobilitzacions a 1051 ciutats de 90 països-, la *Primavera Valenciana*–al llarg del mes de febrer de 2012-, etc. I que sobretot suscita també una nova mirada, pràctica-teòrica, envers l'educació i la formació.

És en aquest context, o en aquest canvi d'època, en el que canvia el paradigma en el qual hem estat immersos, en que es crea-naix el concepte de *nova política* contraposant-lo al de *vella política*, i posant –i donant-, al mateix temps, de rellevància la necessitat de contextualitzar les accions polítiques totalment

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

descontextualitzades que estaven i estan posant-se en pràctica des dels governs per part dels i de les representants –més interessats en beneficiar a un xicotet 2% de la població envers al 98% restant-; posant de rellevància la necessitat de noves formes de fer i entendre la vida i la política, de relacionar-se amb les institucions i les institucions amb la ciutadania, de lligar allò polític amb allò quotidià, dia a dia, uns lligams, connexions i relacions que requereixen també d'accions de resistència i de transició en els quals la vessant educativa-formativa torna a ser fonamental. Paulo Freire –amb el seu discurs, la seua coherència i les seues formes de ser, estar i fer- continua sent un gran referent i les seues paraules, pensaments i pràctiques són de rabiosa actualitat, per exemple per reprendre i assumir: *(1)* la urgència de posar les persones i les seues relacions al centre de les accions polítiques i socials –en comú i en comunitat- per poder recuperar l'autonomia d'unes persones i d'unes societats lliures, democràtiques i crítiques, *(2)* la urgència de la democratització de la vida davant de la pseudo-democràcia de baixa intensitat existent a l'actualitat, *(3)* el desig i l'esperança de superar les relacions d'oprimit-opressor i, per tant, la necessitat-interès de superar les relacions de desigualtat i exclusió econòmica i ecològica, sexual-gènere, social i cultural… *(4)* la urgència de superar el discurs, així com les pràctiques, totes dos conservadores que tot ho envaeixen intentant desallotjar les esperances i les utopies i les il·lusions –però la pedagogia de l'esperança retrobant-se amb la pedagogia de l'oprimit en un cercle quasi perfecte ens pot servir de suport, amb d'altres aportacions feministes, obreristes, comuns…, en aquest temps de canvi d'època.

Ara, sembla que estem caminant, tot i que molt a poc a poc i molt lentament, cap a eixe procés de concientització, mitjançant el diàleg i la interrogació continuada i entre iguals, que ha de dur-nos a la construcció d'un procés d'alliberament, per així poder des-aprendre les dinàmiques, procediments, estils… que tots i totes tenim interioritzades –la llarga i fosca ombra de l'opressor, del neoliberal de base…- com a conseqüència, per una banda, de la nostra socialització en una societat neoliberal, consumista i de competició continuada i, per altra, de l'educació bancària i ensinistradora que hem rebut basada en una reproducció continuada del pensament i la cultura neoliberal –amb continguts concrets, fixos, individualitzadors i submisos, etc.- que ha intentat i intenta eliminar la curiositat, la capacitat crítica, el qüestionament continu i innat del que disposem els éssers humans…

Un procés de concientització que ens possibilita i ens possibilitarà caminar cap a una societat més democràtica, flexible, oberta, comú… on poder superar la sectarització a la qual estem sotmesos i poder esdevenir poble, homes, dones,

xiquets, xiquetes… pensants, i no oprimits, lliures i amb esperança. Un procés complex, continu, llarg i complex com a conseqüència *(1)* del nostre posicionament neutral, transparent i apolític –i al mateix temps fictici- davant de situacions concretes, és a dir, no estem acostumats a posar-nos *en lloc i en joc* i optem, la major part de les ocasions, per posar-nos de "*perfil o de costat*" sense involucrar-nos, esdevenint sols mers espectadors i no protagonistes de les nostres vides i les realitats que ens envolten; *(2)* una posició –que pensem com indeterminada, però que en realitat no ho és- que és conseqüència de l'educació rebuda on és i està absent una pedagogia dialògica i crítica, lliure i democràtica, etc. i l'enteniment de l'aprenentatge com un procés lligat a conceptes com el de poder, política, història i context que promoga una relació, un compromís amb les formes i les accions educatives, centrant-se en l'auto-enfortiment dels éssers humans que participen en la transformació política, ètica i educativa dels mons que habiten; i *(3)* de la llargària dels tentacles d'allò establert i d'aquelles persones que no volen que res canvie o d'aquelles persones que canvien alguna cosa –simulant una situació irreal- per a que no canvie res.

El context que està construint-se a : Brasil, Grècia, Egipte, Islàndia, Perú, etc. (http://politica.elpais.com/politica/2011/10/10/actualidad/1318247674_765656.html), i a l'Estat espanyol és idoni per treballar en aquesta línia, el qüestionament de les realitats està a l'ordre del dia, eixa *lògica de la sospita i de lluita esperançada* de la qual ja ens parlava Paulo Freire l'estem observant contínuament… En definitiva, eixa llavor –de qüestionament, de crítica, de curiositat, d'il·lusió, d'esperança, de ganes de fer, de voler millorar, de necessitat de respostes a preguntes molt concretes, d'intel·ligència singular i comú…- està sembrada, ara cal cuidar-la, amorosament, per a que amb el temps vaja fent-se gran, s'establesca, tinga continuïtat…; i sembla que aquesta dicotomia de *vella i nova política*, i conseqüentment, de *vells i nous partits polítics*' *podria'* ser l'inici del camí, principalment és una forma de posar sobre la taula quines són les diferències entre les velles i les noves formes de ser-estar i fer, i de fer patents eixes diferències en les pràctiques diàries, actuant i treballant *per i amb* les persones, desenvolupant accions amables, construint comunitat, construint sinèrgies i lligams… aquest és el repte que aquestes noves formacions polítiques tenen al capdavant, emprar el diàleg com a base de les seues accions polítiques, socials, econòmiques…; unes accions que han d'estar pensades *per a i amb* les persones, fent-les partícips i protagonistes de les actuacions, establint mecanismes participatius reals –construint d'aquesta manera, entre tots i totes, una ciutadania activa i participativa, involucrada en les decisions i accions de govern-; uns mecanismes

participatius i democràtics, emancipadors i alliberadors, que conseqüentment promogueren i desenvoluparen l'autonomia i la llibertat de les dones i dels homes.

Com podem observar *està tot per fer, i tot és possible*, només és necessari posar-se a treballar, entre tots i totes, colze a colze, per a construir col·laborativament i conjunta nous processos, noves formes de fer, noves formes d'entendre el món, noves formes d'entendre la vida, noves formes d'estar i llegir el món, nous escenaris que no siguen tan hostils i violents... I en aquest camí, en aquest procés, només podem trobar-nos un problema, que no és nimi, i és que aquesta nova política, aquestes noves formacions, envelleixen més ràpidament del que ens agradaria a alguns i algunes, més encara en aquesta societat d'immediatesa conceptual i factícia en la que vivim. Un envelliment que malauradament i possible ens situaria en un escenari molt menys encoratjador, i és que tots i totes sabem com de difícil és el naixement de noves relacions dialògiques i de confiança o com de fàcil és la desaparició d'eixa esperança i il·lusió compartida que aconsegueix engrescar i unir a les persones per a construir noves realitats com les que Paulo Freire imaginava i, com en una perspectiva-dinàmica similar, Marina Garcés senyala, *"pensar és aprendre a pensar (...) Pensar és aprendre a pensar perquè pensar és tornar a pensar."* [3] I, nosaltres podríem afegir, per exemple: educar és aprendre a educar perquè educar és tornar a educar –a si mateix, a les altres i, a la vegada, deixar-se educar per les altres...-; lluitar és aprendre a lluitar perquè lluitar és tornar a lluitar... amorosament i esperançada, cada dia en el quotidià polític, ètic i educatiu, reconstruint i refent els contextos amb els textos que singularment i col·lectiva som capaços, les dones i els homes, de posar dempeus.

Notes

[1] *La dimensión política de la educación*. Paulo Freire. Editorial CEDECO, Quito; 1985 (Colección Cuadernos Pedagógicos nº8); p.10.

[2] *'Sostenibilidad y política para la vida cotidiana'. Laura Gómez Hernández, en: Hacia nuevas instituciones democráticas. Fundación de los comunes (ed).* Editorial Traficantes de Sueños, Madrid; 2016; p. 133/158.

[3] *Filosofía inacabada.* Editorial Galaxia Gutenberg, Barcelona; 2015; p.75.

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual